

Haridus

Marju Bormeister. Ikka koos. Õli lõuendil. 2024

Aasta alguses Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse konverentsil „Hoolime. Kõik pardal?“ kõneldes lõpetas õiguskantsler oma [sõnavõtu](#) tõdemusega: „Raske on kaasajal hoida lahket ja tarka joont. Olen veendunud, et võitjad on just need, kes seda suudavad.“

Eluraskused tulevad ootamatult, kuid haridusasutused peavad õpilaste raskuste ilmnemisel enda õppe- ja kasvatusülesannete piires nendeks valmis olema. Lahkelt ja avatud meelega. Näiteks võiks olla loomulik, et tuge vajav laps saab minna laagrisse vanema ja laagri korraldajaga koostöiselt, mitte alles pärast seda, kui vanem on olukorra lahendamiseks appi palunud õiguskantsleri.

Haridusasutuse ülesanne on toetada last tema raskustes, et tal oleks võimalik teistega võrdselt haridust omandada. Kui aga keeratakse pilk kõrvale, ei võida sellest keegi. Raskusi ületades kogutakse tarkust järgmiste raskuste ületamiseks.

Kui ametiasutustel on enda ülesandeid täites tõesti keeruline lahkust leida, võib mõnikord piisata seaduse järgimisest. Ikka selleks, et tagada inimeste õigused ja vabadused, mis on [põhiseaduse](#) kohaselt nii seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu kui ka kohalike omavalitsuste ülesanne. Samas selgitas Haridus- ja Noorteamet õiguskantslerile, et õpilastel takistatakse eesti keele tasemeeksami tegemist õigusliku aluseta. Õiguskantsler pidi ameti hinnanguga [nõustuma](#). Haridus- ja Teadusministeerium [leidis](#) aga õiguskantslerile vastates, et koolidel pole õigust esimesse klassi astumise katseid korraldada. Ometi on ministeerium otsustanud piirduda koolide teavitamisega, selle asemel et nõuda seaduse täitmist. Teadmine on, kuid seaduse järgimine valmistab raskusi.

Kunstlikult tekitatud takistustes, mille tõttu keeldutakse õpilasele toe pakkumisest, ning aastast aastasse korduvates rikkumistes pole midagi uut. Sellele viitas ka õiguskantsleri nõunik oma ettekannetes, millega ta esines haridusuuenduskonverentsil ([„Hariduspõhiõigus õppekeskkonnas“](#)) ja Logopeedide Ühingu veebiseminaril ([„Logopeed – võrdsete võimaluste looja“](#)). Tekitatud takistused ei kao, kui neist ei loobuta. Seaduserikkumist ei õigusta rahapuudus ega ükski muu otsitud põhjendus.

Tartu Ülikooli eetikakeskuse eestvedamisel valmis sel kevadel [õpetaja eetikakoodeks](#), milles on sõnastatud suhtluse üldpõhimõtte: „Räägi inimesega, mitte inimesest“. Kahjuks on nii, et kui kool ja lapsevanem teineteisest võõranduvad, võib juhtuda vastupidi. Lahkus ja tarkus asendub vastandumise ja iseenda õigustamisega. Laps jääb oma murega tagaplaanile – tema arvamust ei pruugita isegi küsida. Pole siis mõtet imestada, kui selles võitluses jääbki lapsevanem oma küsimusi esitama.

Järelikult ei saa olla lahenduseks vaikus või vanema ja ka lapse peale tagaselja näpuga näitamine. Lubamatu on ka see, kui lasteaias või koolis hakkavad juhtunut lahendama teised lapsevanemad või kogukond laiemalt. Ometi võib nii juhtuda, kui laps käitub vägivaldselt ja seab teised sellega ohtu. Õiguskantslerile on esitatud lapse terviseseseseisundi ja ka pere eluolu kirjeldusi, millest peaks teadma üksnes pere ja asjassepuutuvad ametiasutused, mitte teised lapsevanemad.

Vägivaldne käitumine ei ole ühelgi juhul lubatud ja seda ei pea taluma. Seega peavad kõik lapsed saama end lasteaias ja koolis turvaliselt tunda ning keskenduda õppimisele. Kuid lahendused peab leidma lasteaed või kool, kus laps õpib ja kus probleemid on tekkinud. Asjasse mittepuutuvate vanemate sekkumine või veelgi enam nende kaasamine äreva olukorra lahendamisse ei ole põhjendatud. Haridusasutus ei tohi kolmandatele isikutele

avaldada ka seda, kes on nende poole oma murega pöördunud.

Erimeelsuste tekkimisel ei peaks end halvasti tundma ei lapsevanem ega haridusasutus, kuid haridusasutusel tuleb leida seadust järgides lahendused. Erimeelsuste lahendamine ei tohi tekitada lisakahju kummalegi osapoolale. Ka ebameeldivaid vastuseid peab andma ausalt ja keerutamata: viisakalt ja lugupidavalt, rahulikult jäädes ja ehk mõningast ebamugavustunnet peletades, kuid teist osapoolt süüdistamata ja seades alati esikohale lapse huvid.

Õigusnormist alati ei piisa. Keerukatest olukordadest aitavad välja tulla asjakohased teadmised, oskused ja hoiakud.

Kui aga vanemale jäetakse vastamata või tema taotlus lahendamata, ei saa rääkida enam õiguste kaitsest. Sellise käitumisega võetakse inimeselt võimalus enda õiguste eest tõhusalt seista. Teisalt on lasteaial ja koolil seadust järgides võimalik seada piire, mis aitavad neil enda ülesandeid paremini täita. Nii saab lasteaed või kool kui tööandja tagada kõigile töötajatele ohutu töökeskkonna, rakendades muu hulgas abinõusid, mis aitavad ära hoida [psühhosotsiaalsetest ohuteguritest](#) tuleneda võivaid tervisekahjustusi.

On igati mõistetav, et lapsevanem soovib oma lapsele parimat haridust, kuid valikut tehes peab ta arvestama seaduse antud võimalustega. Lapsevanemal ei ole näiteks õigust nõuda, et lasteaed rakendaks õppetegevuses metoodikat, mida pole õppekavas ette nähtud. Samuti ei saa vanem otsustada koduõppe rakendamise üle. Kõigeks selleks on seadusega sätestatud juhised, mida tuleb järgida.

Vanemal tuleb arvestada kooli nõudmisi, et kool saaks täita talle pandud ülesandeid. See tähendab, et lapsevanem peab osalema ka koolis arenguestlustel, et näha ja kuulda, kuidas tema laps enda tegevust ja arengut analüüsib, õpetajaga suhtleb ja enda tulevikku näeb.

Kuidas teha nii, et raskuseid, mis võivad ületada inimvõimete piire, oleks võimalik kanda inimväärselt? Kuidas leida tasakaal vanemate ootuste ja haridusasutuste võimaluste vahel seadust arvestades?

Alusharidus

Eralasteaias käimise toetus

Iga kolme- kuni seitsmeaastane laps peab saama lasteaiakoha, kui lapsevanem seda taotleb. Pärast taotluse saamist on kohalikul omavalitsusel õigus otsustada, kas anda perele koht munitsipaal- või eralasteaias. Samas peab omavalitsus silmas pidama, et pakkudes perele kohta eralasteaeda, ei või küsida suuremat kohatasu, kui küsitakse munitsipaallasteaias.

Õiguskantsler [kinnitas](#), et kui perele on pakutud kohta munitsipaallasteaeda, ei saa omavalitsuselt nõuda lapse eralasteaias käimise toetamist. Eralasteaedade vabatahtliku toetamise korral võib omavalitsus üsna vabalt otsustada, millistel tingimustel ta kohatasu toetust maksab.

See on nii ka sel juhul, kui eralasteaia õppe- ja kasvatustöös rakendatakse teistsugust õppetöö metoodikat kui valla lasteaias või kui laps käib eralasteaias seetõttu, et omavalitsus pole talle munitsipaallasteaeda kohta pakkunud – niisugusel juhul on omavalitsus rikkunud seadust. Lasteaias antakse alusharidust riikliku õppekava alusel. Nii on see munitsipaal- ja ka eralasteaias, kuid riikliku õppekava raames võib lasteaed lähtuda erinevatest pedagoogilistest põhimõtetest.

Kui pere otsustab võtta vastu omavalitsuse pakutava koha munitsipaallasteaias, peab laps harjuma uue keskkonna ja kaaslastega. See ei pruugi aga olla tingimata vastuolus lapse huvidega.

Perele munitsipaallasteaeda kohta pakkudes tuleb omavalitsusel jälgida, et lasteaed asuks pere elukohale piisavalt lähedal või et sinna saaks sõita mugavalt ühissõidukiga.

Keerulisemaks teeb olukorra see, kui pere lapsed käivad eri lasteaedades. Mõistagi sobib perele kõige paremini, kui lapsed käivad ühes lasteaias, kuid seadus ei anna vanemale õigust seda nõuda. Seaduse järgi peab kohalik omavalitsus koha pakkumisel arvestama vanemate soove ning kui see pole võimalik, siis pakkuma kohta pere elukoha lähedal asuvasse lasteaeda.

Kohatasu soodustus lapse vanusest sõltuvalt

Selleks et peredele oleks lastehoiu- ja lasteaia kohta tasu maksmine jõukohane, on Riigikogu kehtestanud tasu piirsuuruse. Ülempiiriks on seatud 20 protsenti miinimumpalgast ühe lapse kohta kuus. Valdadel ja linnadel on õigus kohatasu suurust diferentseerida.

Õiguskantsler [märkis](#), et soodustuse kehtestamisega kaasnevat erinevat kohtlemist laste vanusest lähtudes ei saa pidada põhiseadusvastaseks. Kohatasu suuruse ja soodustuste kehtestamine on volikogu poliitiline otsus.

Kohalikul omavalitsusel on õigus kehtestada erineva suurusega kohatasu. Lisaks võib omavalitsus otsustada, kas ja milliseid toetusi või soodustusi oma elanikele võimaldatakse. Mõlemal juhul – nii kohatasu diferentseerides kui ka vabatahtlikult soodustusi kehtestades – peab aga silmas pidama võrdse kohtlemise põhimõtet.

Seaduse kohaselt aitab lasteaed kujundada kolme- kuni seitsmeaastaste laste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis loovad eeldused põhihariduse omandamiseks. Seevastu nooremate kui kolmeaastaste laste puhul sellist eesmärki seatud ei ole. Kui omavalitsus soovib kohatasu soodustusega toetada kolme- kuni kaheksa-aastaste laste lasteaia käimist, et nad oleksid kooliminekuks paremini valmis, ei ole selline toetamine ilmselgelt asjakohatu. Järelikult ei ole erinev kohtlemine meelevaldne ega põhiseaduse järgi keelatud.

Lasteaia kohatasu suurus suveajal

Kohalikul omavalitsusel on õigus kehtestada peredele erinev lasteaia kohatasu, mille suurus sõltub laste arvust perekonnas, pere sotsiaal-majanduslikust olukorrast või muudest asjaoludest.

Õiguskantsler on [leidnud](#), et seadus ei anna lapsevanemale õigust osalustasu soodustust nõuda ega näe ette selle kehtestamist kogu õppeaastaks. Seadus ei kehtesta ka soodustuse suurust ega seda, kui pikalt soodustust antakse.

Kui kohalik omavalitsus maksab toetust või teeb oma elanikele soodustusi vabatahtlikult, võib ta ise otsustada, kellele ja kui pikaks ajaks soodustust võimaldada. Sama põhimõtte kehtib ka juhul, kui vallavolikogu otsustab, et suveperioodil peredele laste arvust sõltuvat kohatasu soodustust ei tehta.

Kuni seitsmeaastase lapse vanemal on õigus nõuda põhipuhkust talle sobival ajal. Tööandja peab edendama lapsevanema õigusi ka puhkuste kavandamisel. Vanemal on võimalik oma puhkust kavandada, kui lasteaedade suviste valverühmade lahtiolekuajad antakse teada piisavalt varakult. Sel juhul saab lapsevanem otsustada, millal ta soovib puhkust võtta, ning ühtlasi arvestada seda, et tal tuleb maksta suvekuudel kõrgemat lasteaia kohatasu.

Üldharidus

Koolikohtade määramine

Seadus sätestab, et igale lapsele tuleb anda koht elukohajärgses koolis. Muul alusel koolikohtade jagamist seadus ei sätesta. Laps saab minna mujale kooli õppima siis, kui seal on vabu kohti.

Kuna osa kohalikke omavalitsusi jagab põhikoolikohti nii, et teatud koolidesse või klassidesse pääseb õppima mitte seaduse, vaid kooli enda kehtestatud tingimuste alusel, [palus õiguskantsler](#) haridus- ja teadusministrielt selle kohta selgitust.

Haridus- ja Teadusministeerium [selgitas](#), et last põhikooli võttes pole lubatud tema teadmisi ja oskusi hinnata. Seega peaksid seaduse mõtte järgi olema kõik põhikoolid õpilaste elukohajärgsed koolid.

Ministeerium möönis, et koolid siiski korraldavad õpilaste vastuvõtmiseks katseid, kuid seda tava on keeruline kiiresti muuta. Ministeerium selgitas, et saab linnu ja valdu teavitada, et seadus ei anna võimalust valida õpilasi põhikooli koolikatsete kaudu.

Vaba koolikoha olemasolu

Seadus annab vanemale vabad käed oma lapsele kooli valida, kui soovitud koolis on vabu õppekohti. Õiguskantsleri poole pöördunud lapsevanem märkis, et omavalitsuse kasutatav infosüsteem näitas vaba koha olemasolu, kuid kool keeldus seda kohta perele pakkumast, sest seda hoiti eriklassi määratud õpilasele, et tal oleks võimalik vajadusel tavaklassi tagasi minna.

Õiguskantsler [leidis](#), et koolil oli õigus hoida kohta lapsele, kes oli asunud õppima eriklassi. Seaduse järgi määratakse õpilane eriklassi üldjuhul ajutiselt. Eriklassi määramine võib seega olla ajutine abinõu ning lapsel ja vanemal on õigus eeldada, et kui see abinõu

pole enam vajalik, saab laps jätkata õppimist selles klassis, kuhu ta esialgu määrati. Kuigi õpilane saaks eriklassist tavaklassi minna ka sel juhul, kui tavaklassi täitumise piirnormi suurendatakse, ei pruugi see alati olla võimalik.

Infosüsteemi andmed vabade kohtade kohta on informeeriva tähendusega. Need andmed ei anna vanemale õigust koolilt konkreetset kohta nõuda. See ei tähenda siiski, et avalik võim võiks inimesi valeinfoga eksitada. Andmed peavad alati olema õiged. Selleks et lapsele koolikohta saada, tuleb vanemal esitada koolile taotlus. Koolikoha annab kool, kui ta on taotluse rahuldanud.

Vanema kohustus osaleda lapse arenguvestlusel

Koolid korraldavad vähemalt üks kord õppeaastas õpilase arengu toetamiseks arenguvestlusi. Seaduse kohaselt osalevad arenguvestlusel õpilane, klassijuhataja ja alaealise õpilase seaduslik esindaja.

Õiguskantsler [leidis](#), et arenguvestlusel osalemise kohustust ei saa pidada liigseks sekkumiseks vanema õigusesse last kasvatada ja tema eest hoolitseda. Peale arenguvestluse ei ole seadusega ette nähtud muid viise, kuidas kool, laps ja vanemad saavad kokku selleks, et arutada lapse koolielu, edasijõudmist ja arengut.

Kuna kool võtab lapse elust väga suure osa ja see mõjutab suuresti lapse edasist elu, peaks vanem olema kursis koolis toimuvaga. Arenguvestlusele toetudes saab vanem ka paremini hoolitseda selle eest, et laps õpiks ja areneks, ning luua selleks eeldused. Peale selle võimaldab arenguvestlus mõista, mis on lapse tugevad omadused ja need küljed, mis vajavad arendamist, ning kohandada selle järgi kooli tegevust.

Vanemal on õigus oma last kasvatada ja tema eest hoolitseda ning riik ei või takistada tal seda teha ega sellesse sekkuda. Kui lapse huvid seda nõuavad, ei ole sekkumine siiski välistatud. Vanemate põhiseaduslik kohustus on hoolitseda oma laste eest ja neid kasvatada. See kohustus teenib eelkõige laste huve, tagades nende õiguse saada oma vanematelt hoolitsust, ehkki selle kohustuse täitmine võib piirata vanema põhiõigusi.

Sotsiaaltranspordi korraldamine

Puudega lapsele tuleb korraldada sotsiaaltransport kooli ja koju tagasi, kui ta ei saa puude tõttu ühissõidukit või oma pere sõidukit kasutada. Õiguskantsler [leidis](#), et kohalik omavalitsus peab looma tingimused, et puudega lapsele oleks tagatud tema puudest tingitud eripäradele

vastav transport.

Iga päev sotsiaaltranspordi vajavale inimesele tuleb see korraldada nii, et inimene saaks transpordi kasutada järjepidevalt. Selleks on vaja läbi mõelda, millised tõenäolised takistused võivad teenuse osutamisel ette tulla ja kuidas neid lahendada. Sotsiaaltranspordi sujuv ja takistusteta korraldus on seda olulisem, kui erivajadusega lapse koolis käimine sõltub kohaliku omavalitsuse määratud sotsiaaltranspordist.

Õiguskantsler jõudis seisukohale, et linn ei käitunud õiguspäraselt, kuna ei korraldanud ligi nelja kuu jooksul lapsele saatjat. Nii sõltus lapse koolis käimine ainuüksi sellest, kas tema emal oli võimalik teda koolist koju sõitmisel saata. Kuigi oli teada, et sõidukis võib mõni sõitja käituda ettearvamatult või ohtlikult, polnud linnal tegevuskava, kuidas sellised olukorrad kiiresti lahendada. Linn seadis ohtliku olukorra põhjustanud lapsele vaid tingimuse, et edaspidi peab tal olema saatja (tugiisik). Saatja leidmine võtab aega, aga lapsel on õigus ja kohustus koolis käia, seda kohustust ei saa ootele panna.

Koolitranspordi korraldamine

Seaduses on kirjas, et kohalik omavalitsus peab korraldama põhiharidust omandava lapse sõidu kooli ja tagasi. Õiguskantsler [on öelnud](#), et see on ühemõtteliselt kohaliku omavalitsuse kohustus, mille täitmist ei saa panna pere õlule.

Linn otsustas õpilasele transpordi tagamise asemel hüvitada perele osaliselt sõidukulu, põhjendades seda linna piiratud majanduslike võimalustega.

Jättes põhikooliõpilasele koolitranspordi korraldamata, rikkus linn seadust. Omavalitsus ei saa rahalistel põhjustel enda kohustusest kõrvale hiilida. Kui muul moel pole võimalik õpilasele transpordi korraldada, tuleb kaaluda ka juhu- või taksovedu.

Kui omavalitsus on tegevusetusega rikkunud lapse õigusi, on lapsevanemal õigus nõuda linnalt tekitatud kulude täielikku hüvitamist (riigivastutuse seaduse alusel) ning vajadusel pöörduda halduskohtusse. Õiguskantsler palus linnal tagada edaspidi õpilastele kättesaadav koolitransport ja lahendada perede kahjunõuded seaduses sätestatud korras.

Vanema soovil koduõppe rakendamise tingimused

Koduõppe rakendamist lapsevanema soovil ei otsusta lapsevanem. Õpilase saab koduõppele lubada kooli direktor. Seda otsust tehes peab direktor olema kindel, et õpilasel on võimalik haridus omandada nii, nagu seadus ette näeb, arvestades riiklikku õppekava ning õpilase võimeid ja toevajadust.

Koduõppe võimalus on Riigikogu hariduspoliitiline valik, mitte inimese põhiõigus. Õiguskantsler [leidis](#), et Riigikogu on kohustanud haridus- ja teadusministrit kehtestama koduõppe tingimused. Nende tingimuste seadmisega soovib riik ära hoida koduõppe meelevaldset rakendamist. Koduõppe rakendamine ei tohi ohtu seada lapse õigust haridusele.

Koduõppel olev õpilane võib vajada õppimisel ka lisatuge. Selleks on tal õigus saada koolis tasuta tugispetsialisti abi. Seega peab kool enne õpilase koduõppele lubamist kaaluma, kuidas saab talle vajaduse korral tuge pakkuda. Kui õpilasel ei ole kodus võimalik enda võimete kohaselt õppida, rikutakse koduõppe rakendamisega lapse õigusi.

Mõjutusmeetmed

Mõjutusmeetmete rakendamise eesmärk ei ole õpilast karistada, vaid aidata tal kaasõpilaste, õpetajate, teiste koolipere liikmete õigusi ja vajadusi austada ning sisuliselt mõista, miks tuleb kokkulepitud reegleid täita. Kooli ülesanne on õpilast suunata ja kasvatada.

Õiguskantsler on [öelnud](#), et mõjutusmeetme rakendamisel tuleb austada õpilase väärikut. Kool peab ära kuulama õpilase selgitused ning põhjendama talle meetme valikut.

Mõjutusmeetmeid määrares tasub silmas pidada, et noor selle tõttu hoopis kahju ei saaks. Tähtis on, et õpilane mõistaks, miks talle konkreetne mõjutusmeede määrati. Nii on võimalik paremini tagada, et õpilane edaspidi järgib kooli kodukorda ja peab teistest lugu ning et koolil õnnestub ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist.

Kuna lapse õiguste ja heaolu tagamise eest vastutab eelkõige lapsevanem, peab ka vanem mõistma, mida lapsele ette heidetakse ja miks peab kool meetme rakendamist põhjendatuks. Seega, kui lapsevanem küsib, tuleb koolil talle asjaolusid ja meetme valikut põhjendada.

Lapsevanema pöördumise lahendamine

Kui koolile teatatakse, et last on koolis koheldud sobimatult või tehtud muid vigu, tuleb kõigi asjaosaliste õigusi arvestades välja selgitada, kas teade oli põhjendatud. Pöördumise esitanud inimese kohta tohib andmeid avaldada üksnes õiguslikul alusel.

Õiguskantsler [selgitas](#), et kui pöördumise asjaolusid on vaja arutada hoolekogu koosolekul, tuleb hoolekogu liikmeid teavitada nii, et selle põhjal pole võimalik pöördumat kindlaks teha. Teistsugune olukord on siis, kui lapsevanem on ise esitanud hoolekogule pöördumise.

Võimalikust rikkumisest teatanud inimese nime avaldamine loetakse isikuandmete töötlemiseks. Isikuandmete töötlemise kohta kehtivad kindlad nõuded, töötlemine peab olema seaduslik, eesmärgipärane ja minimaalne. Teataja nime avaldamine kahjustab ka üldist usaldust ega toeta põhimõtet, et laste vääriti kohtlemise kahtlusest tuleb kooli julgelt teavitada. Lapsevanema tegevuse avalikustamise tagajärjel võib kannatajaks osutuda ka laps.

Kui teade oli põhjendatud, tuleb valida õiglane ja õiguspärane viis probleemi lahendamiseks ja võimalike kahjude heastamiseks. Kui teade ei olnud põhjendatud, tuleb ka sellest asjaosalistele teatada ja juhtumi käsitlemine lõpetada. Väära käitumise kahtlusest teavitajat ei tohi n-ö karistada selle eest, et ta kooli poole pöördus. Alati tuleks eeldada, et vanem kaitseb oma last ja soovib talle parimat.

Hoolekogu moodustamise kord

Seaduse kohaselt moodustatakse hoolekogu kooli pidaja kehtestatud korras. Lähtudes seadusest, [selgitas](#) õiguskantsler, et Riigikogu ei ole andnud kooli direktorile õigust kehtestada hoolekogu moodustamise korda.

Vallavalitsuse kehtestatud korra kohaselt peab kooli direktor tegema valimistega seotud toiminguid (valimised algatama ja korraldama), kuid tal ei ole õigust ega kohustust kehtestada hoolekogu moodustamise täpsustavat korda. Volikogu ei tohi direktorile ka sellist õigust anda. Kui see nii oleks, oleks kord vastuolus seadusega. Seaduses ei ole ette nähtud, et korra mõne osa kehtestamise tohib edasi volitada kooli direktorile.

Kuna kooli direktor oli oma käskkirjaga täpsustanud hoolekogu moodustamise korda ja töökorda, palus õiguskantsler vallavalitsusel hinnata, kas kooli tegevus vastab vallavalitsuse kehtestatud korrale. Vallavalitsusel on võimalik kontrolli tulemusel hoolekogu moodustamise

korda täiendada.

Hoolekogu töökord

Hoolekogu töökorra peab kehtestama kooli pidaja. Õiguskantsler [leidis](#), et hoolekogu töökorra üks osa on koosoleku protokollimine ja seega tuleb kooli pidajal otsustada, kes protokollib koostab. Seadus ei näe ette hoolekogu liikmete seast sekretäri valimist, kes protokollib hoolekogu koosolekut.

Kui vallavolikogu on otsustanud, et sekretär valitakse hoolekogu liikmete seast, on see töökorralduslik otsus. Riigikogu ei ole ette näinud, et hoolekogu juurde tuleb luua hoolekogu ülesannete täitmiseks hoolekogu teenindav töökoht.

Sekretäriks valitav hoolekogu liige peab olema nõus sekretäri ülesandeid täitma ja koosolekut protokollima. Kui hoolekogu liige tunneb, et tal ei ole võimalik protokollijana koosoleku arutelus osaleda, saab hoolekogu määrata protokollijaks kellegi teise. Juhul kui ükski hoolekogu liige ei ole valmis sekretäri ülesannet täitma, võib vallavolikogu kaaluda töökorra muutmist.

Haridustöötajate toetuse maksmise tingimused

Selleks et tagada Ida-Virumaal eestikeelse hariduse andmine, on riik otsustanud toetada sealsete õppeasutuste pidajaid. Toetust kehtestades soovis riik anda Ida-Virumaa koolidele võimaluse võtta tööle nõuetekohase eesti keele oskusega haridustöötajaid, et koolid saaksid õppetööd läbi viia eesti keeles, nagu seadus ette näeb. Toetust saab taotleda kindlatel tähtaegadel.

Õiguskantsler [leidis](#), et riik võib kehtestada riigieelarvest makstava toetuse tingimused nii, et toetust makstakse kindlaksmääratud tähtaegadel, mitte pidevalt. Kuna põhiseadus toetuse maksmist ette ei näe, on haridustöötajatele mõeldud toetus vabatahtlikult makstav toetus. Järelikult on riigil võimalik vabalt määrata ka toetuse maksmise tingimused.

Haridus- ja teadusministri kehtestatud toetuse eraldamise määrus ei anna siiski ühelegi õppeasutuse töötajale subjektiivset õigust toetust saada. Määrus ei piira tööandja õigust maksta kõrgemat palka töötajale, kes on täitnud kvalifikatsiooninõuded (kõrgemat palka makstakse tööandja vahenditest, mitte toetusest).

Toetuse maksmine määruse alusel ei ole ainus viis, kuidas tööandja saab innustada õpetajaid oma kvalifikatsiooni parandama või õppeasutusse tööle asumise. Toetus on üksnes lisaraha ja abi tööandjale, kes peab seaduse kohaselt tagama, et tema õppeasutuses töötaksid kvalifitseeritud töötajad.

Huvihariduse ja huvitegevuse toetus

Toetuse andmine sõltuvalt lapse vanusest

Põhiseaduse kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed. See tähendab, et sarnases olukorras olevaid inimesi ei või kohelda erinevalt, kui selleks puudub mõistlik ja asjakohane põhjus.

Õiguskantsler [jõudis seisukohale](#), et vald on kohelnud huvitegevuses osalevaid õpilasi erinevalt, ilma et selleks oleks olnud mõistlikku põhjust. Vallavolikogu oli määranud huvihariduse toetuse neile esimese klassi lastele, kes olid hiljemalt 1. septembril saanud seitsmeaastaseks. Samas jäeti toetusest ilma lapsed, kes said seitsmeaastaseks septembrikuu jooksul.

Lapse õiguste konventsioon sätestab, et kui erinevate huvide kaalumise tulemusel valitakse lahendus, mis ei ole lapse huvides parim, tuleb (muu hulgas õigusakti kehtestades) veenvalt põhjendada, miks ei osutunud lapse huvid teistest asjaoludest kaalukamaks. Konkreetset juhul kaalukaid põhjuseid polnud.

Õiguskantsler tegi vallale ettepaneku viia määrus põhiseadusega kooskõlla ning soovitas kaaluda ka juba ebasoodsamasse olukorda sattunud laste vanematele toetuse maksmist, kui nad peaksid seda taotlema.

Vald andis teada, et huvitegevuse toetus maksti välja ning määrust muudetakse.

Laste ja noorte huvihariduse tasu suurus

Igaühe põhiõigus haridusele hõlmab ka õigust huviharidusele. Kuigi vald peab pakkuma valla lastele võimalusi huvialadega tegelda, ei täpsusta seadus, kellelt ja kui suures ulatuses võib vald huviringis osalemise eest tasu küsida.

Õiguskantsleri [hinnangul](#) on vallal õigus otsustada, et huvikooli õppetasu soodustuse saamiseks peavad mõlemad vanemad (või üksikvanem) olema valla elanikud. Munitsipaalhuvikoolides kehtestatud õppetasu on üks huvikooli tegevuse rahastamise allikas.

Perede erinev kohtlemine soodustuse saamisel on õigustatud, sest kui pere mõlemad vanemad on registreeritud valla elanikeks, laekub vallale rohkem tulumaksu, millest huvitegevust rahastatakse. Inimeste makstud tulumaks laekub osaliselt kohaliku omavalitsuse eelarvesse ning sellest rahast on kohalikul omavalitsusel võimalik oma elanikele teenuseid osutada, sealhulgas lastele huvitegevust pakkuda. Kui pere mõlemad vanemad on registreerinud end valla elanikeks, siis on pere side omavalitsusega tugevam ning kohustused ja hüved on paremini tasakaalus.

Soodustuse andmiseks tohib vald küsida dokumente (nt hooldusõiguse või elatise kohta), mis tõendavad, et vanem kasvatab last ja kannab kulud üksinda.

Sporditoetus spordiorganisatsioonile

Spordiseadus näeb ette, et valdadel ja linnadel tuleb muu hulgas kinnitada spordiorganisatsioonide toetamise tingimused ja kord. Toetuse andmise korra peab kehtestama linnavolikogu. Õiguskantsler [leidis](#), et linnavalitsuse komisjonil ega ühelgi muul organil ei ole õigust toetuse saamisele lisatingimusi kehtestada.

Linnavalitsus selgitas, et tulemuslikkuse eest sporditoetusoetuse suurust määrares arvestab linnavalitsuse komisjon, kui palju raha on linnaeelarves ette nähtud tulemuslikkuse toetamiseks ning kui palju on tingimustele vastavatel spordiorganisatsioonidel saavutusi.

Lisaks sõltub toetuse suurus võistlusel saavutatud kohast ning võistluse tasemest ja vanuseklassist, milles sportlane on võistelnud. Arvesse võetakse ka seda, kas tulemus on saavutatud Euroopa või maailma tasandil. Parema tulemuse korral määratakse suurem toetus.

Linnavolikogu selliste erisuste tegemise võimalust ette ei näe. Õiguskantsler selgitas linnale, et volikogu revisjonikomisjonil on võimalik hinnata määruse rakendamist. Kui volikogu leiab, et sporditoetusi on mõistlik määrata seni rakendatud põhimõtete kohaselt, tuleb volikogul määrusega kehtestada täpsustavad tingimused. Kohaliku omavalitsuse volikogul on õigus otsustada, millised on toetuse andmise tingimused, kuid need tingimused peavad olema kõigi jaoks võrdsed.

Kutse andmise süsteem

Kutsekomisjoni liikmete pädevus

Kutseseaduse järgi kuuluvad kutsekomisjoni selle valdkonna kutse andmisest huvitatud osapooled: spetsialistid, tööandjad, töötajad, koolitajad, kutse- ja erialaliitude esindajad, vajaduse korral klientide ja tarbijate esindajad, samuti teised huvitatud osapooled.

Õiguskantsleri [hinnangul](#) ei pea kutsekomisjoni liikmel olema sedasama kutset, mille omistamise üle otsustava kutsekomisjoni liige ta on. On igati põhjendatud, et kutsekomisjoni töös osalevad inimesed, kes puutuvad kutsealaga kokku mitmesugustes olukordades. Nii saab kutse andmisel arvestada mitme osapoole huve, sest kindlal kutsealal töötaja tegevus ja asjatundlikkus ei mõjuta ainult teda ennast ja tema tööandjat, vaid ka ettevõtte kliente ja tarbijaid.

Kutse andmisel hinnatakse kutset taotleva inimese kompetentsust ja kutsestandardis loetletud nõuetele vastavust. Samas ei otsusta kutse taotleja teadmiste, oskuste ja hoiakute üle kutsekomisjon, vaid erialaselt pädev hindamiskomisjon. Kutse omistamise otsuse teeb laiapõhjalisem kutsekomisjon. Otsuse objektiivsuse aitab tagada see, et kutse taotleja kompetentsuse hindamine ja kutse andmise otsustamine on eraldi toimingud ning mõlema komisjoni töös osalevad erinevad inimesed.

Sotsiaaltöötajale kehtestatud kvalifikatsiooninõuded

Linnad ja vallad tohivad sotsiaaltöötajana tööle võtta üksnes inimese, kellele on kutseseaduse alusel välja antud sotsiaaltöötaja kutse või kellel on riiklikult tunnustatud kõrgharidus sotsiaaltöös või sellele vastav kvalifikatsioon.

Õiguskantsler [leidis](#), et sotsiaaltöötajatele seadusega kehtestatud kvalifikatsiooninõudeid pole alust pidada ülemäärasteks ega põhiseadusvastasteks.

Kvalifikatsiooninõuete kehtestamisega piiratakse inimeste elukutse- ja töökohavalikut. Sellised piirangud on lubatud sel juhul, kui need on vajalikud ning eesmärgi saavutamiseks sobivatest ja vajalikest piirangutest kõige leebemad. Nõuete kehtestamisel lähtutakse konkreetse valdkonna või teenuse sisust ja vajadustest. Sotsiaaltöötaja kutsekvalifikatsiooni nõue on kehtestatud selleks, et hoolekandetöötajatel oleks selleks tööks piisavalt teadmisi ning et nad valdaksid parimaid töövõtteid. Sotsiaaltöötaja teeb otsuseid, mis sageli mõjutavad

haavatavas olukorras oleva inimese elukorraldust.

Mainitud nõuetele ei pea vastama sotsiaalvaldkonnas abistava töö tegijad. Kohalik omavalitsus otsustab, milliseid ülesandeid nende töötajad täidavad ja mis ametinimetused neil on. Sotsiaalvaldkonnas tegutsevale abistavale töötajale saab anda ligipääsu sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrile vastavalt tema töö sisule.